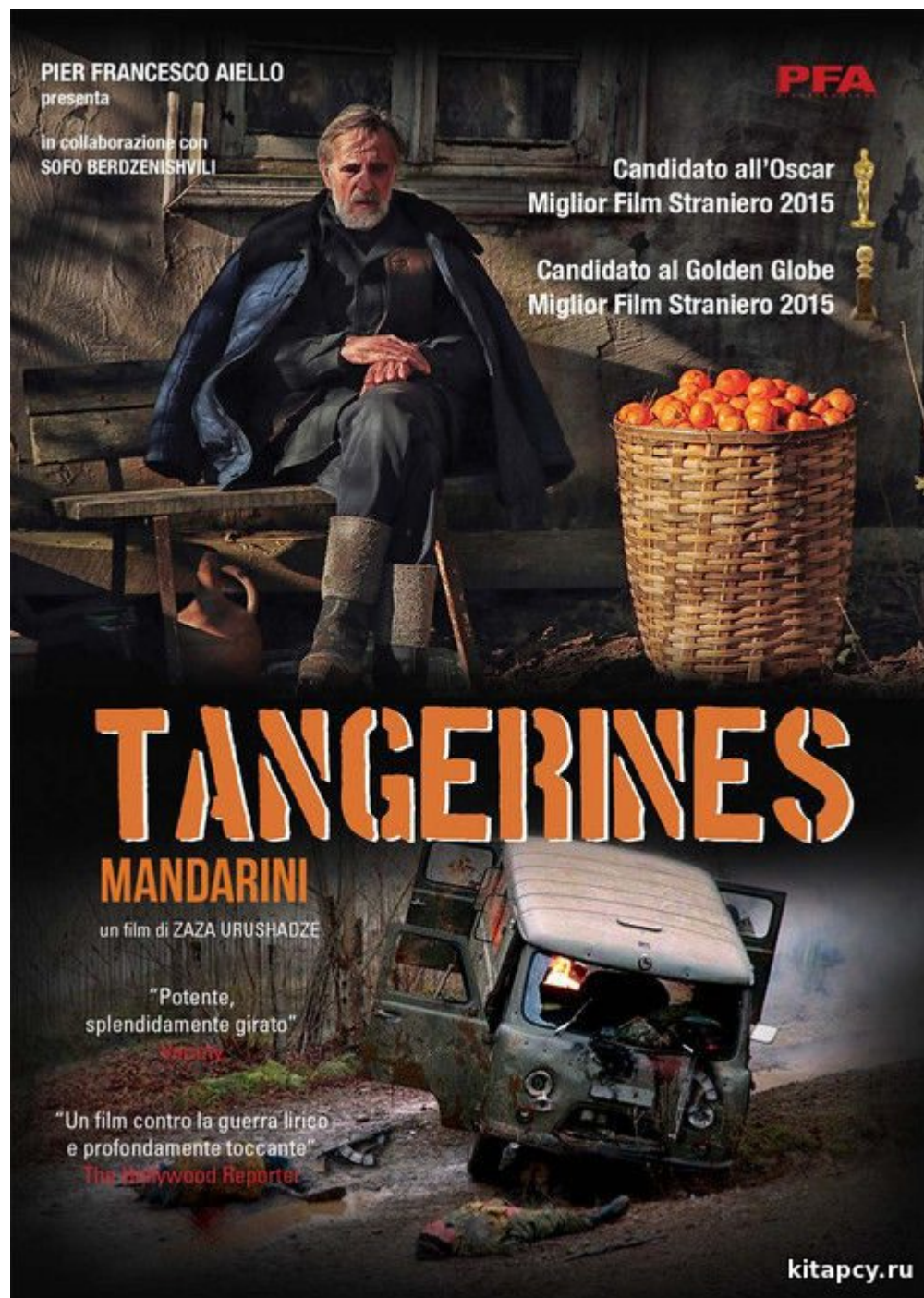


Süri dagady: Kim haýsy tarapda?..

Category: Kitapcy, Teatr we kino sungaty

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Süri dagady: Kim haýsy tarapda?.. SÜRI DAGADY: KIM HAÝSY TARAPDA?



Dünýäde dowam edýän we dowam etmek üçin çytraşylýan uruşlaryň

ýeñijileri kim? Haýsam bolsa bir tarapa geçenlermi, ýa-da tarapsyzlygyň namysyzlygyndan ýaña göwresi bir myh mysaly ýere çüýlenip galanlarmy, ýa bolmasa çagalarmy?

Ýeñen ýok gerek? Hiç haçanam ýeñen bolmandy, indem bolmaz.

Ysrafylyň surnaýy kisesinden çykjak güni tepbedi okaljak dünýäde biri-birimiz bilen bölüşip bilmän gyr-ýagy bolup ýören toprak böleklerine gabalgy ýerimizden, bary-ýogy öz göwrämize barabar tutýan bir gysym ýerden başga nämämiz bar? Hawa, hawa, adamyň bu pany dünýäde bedeniniň agramy ýaly toprak paýy bar, käbirlerine şolam nesip edenok...

Käte üstümüzizi ummanyň otlary örtýär, käwagt kül bolyp asmana sowrulýarys. Belkäm iň gowusy, mähremimiziň boýnunda bir gysym zülp bolup gezmekdir...

2013-nji ýylda eston we gürji kinomatografiýaçylarynyň bilelikde döreden çeper filmi meni uruşyň manysyzlygy hakynda mazaly oýlandyrdy. Şonuň üçin bu barada menden başgalaryňam oýlanmagyny we şol çeper kinofilme tomaşa etmegini isledim. Sebäbi "Mandariinid/ Tangerines" kinofilmi ýekeje uruşjaňly epizody bolmazdan uruşyň näderejede bimany zatdygyny tomaşaçynyň gözüne dürte-dürte görkezýär.

Çeper kinofilmiň gozgaýan meselesini, mazmunyny, onda bolup geçýän wakalary birin-birin gürrüň bermegi däl-de, onuň nämä yşarat edýändigini düşündiresim geldi. Emma režissýoryndan, ssenaristinden, aktýorlaryndan has owal tomaşaça ajaýyp epizodlar hödürlemek bilen birlikde kinofilmiň hekaýasyny gürrüň berýän Reýn Kotowy agzamak geçmek adalatsyzlyk bolardy. Men-ä onuň diýseň ajap iş edendigine ynanýaryn. Duýgyny dagy ussatlyk bilen berýär welin, käbir sahnalary gaýtalap-gaýtalap göresiň gelýär. Hususanam mandarin bagyndaky epizodlar. Bu bir tarapdan tomaşaça pastoral täsir berýär. Adaty we az çykdaýly kinofilmem bolsa, meniň pikirimçe filmiň režissýory uruşjaňly kinofilmleriň kategoriýasynda naýbaşy kino eserini döredipdir. Biz bu adatylygy eýran kinofilmlerinde has köp görýäs, ol kinofilmler göräýmäge höwesjeň derejede bolsa-da, janypkeşlik bilen düşürilen. Edil şol janypkeşlik munda-da bar, ýöne aktýorlarda höwesjeňlikden nam-nyşan ýok. Hususanam Iwonyň obrazynda oýnaýan aktýor Lembit Ulfsak. Tomaşanyň kinofilmden daşlaşdyrman ony görýän sahnalaryna "daňyp" goýmakda Iwonyň agramly roly bar.

Kinofilmdе ýекеје-de zenan obrazy ýok, kinonyň hekaýaty diňe erkekleri öz täsirine alýan şekilde gürrüň berilýär, meň

pikrimçe muña garşylyklaýyn deňeşdirme geçirmek isleýänler Aida Begiçiň "Snižegine" tomaşa edip bilerler. Bosniýa urşunyň aýallaryň gözünden suratlandyrylyşy bu film üçin uly edebi üstünlikdir.

Adam adamyň hasratyna şarik bolup bilermi? Duşman näme üçin duşman? Köplenç ata-babalarymyzyň duşmançylygy olaryň nesillerini basmarlaýar, halklar we taryhlar şol wagta görä şekillenýär, soňam taryhyň çaňly sahypasyna gömlüp gidýär. Yzynda galanlar olaryň miras goýan duşmançyluj deňzinde gulaçlap ýaşamaga çalyşýar...

Kinofilmde Gruziýanyň we Abhaziyanyň arasynda bolup geçen uruşdan söz açylýar.

Çeçen we gürji esgeriniň iki duşmançylykly tarapda başlanan hekaýatynyň soňunda olaryň nähili ýakyn dosta öwrülişi diýseň üns çekiji. Ýöne bir-birine duşman bu iki ýaş esgeri öýünde saklap, olaryň ýaralaryny bejeren we öz aralaryna adalat duýgusyny döretmäge çalyşan Iwodyr Markusyň obrazy hasam şowly çykypdyr. Olaryň ikisiniňem maşgalasy uruş zerarly Estoniýa göçüpdir, bular bolsa yzynda galypdyr. Markus mandarin satyp pul toplansoň Estoniýa göçmegiň hyýalynda bolsa-da, film başlanandan gutarýança Iwo Estoniýa göçmegiň pikirini edenok. Göýä onuň yzynda gülle ýagyp duran urşuň ortasynda galan ýerlerde taşlap gidip bilmeýän bir zatlary bar ýalydy, bu duýgynyň hikmeti filmiň ahyrlarynda aýdyňlaşýaram.

Çeçen esgeri Ahmet we gürji Nikonyň bar derdi watan ýaly bolup görünse-de, has aňyrdan gaýdýar. Ahmet agras häsiýetli biri. Niko bolsa has mylakatly, meger bu onuň uruş başlamanka teatr artisti bolmagyndan bolmaly.

Iwo iki ýaraly esgere em edip ýörkä olaryň endamyndaky ýaralaryndan ötri ruhy dünýälerini-de gowulaşdyrýar we olaryň hemme zatdan öň adamdygyny ýatladýar. Belli bir derejede olaryň biri-birine bolan duşmançylykly pikirlerini aýyrmagyň hötdesinden gelýär. Öýe duýdansyz dökülen çeçen esgerleriniň sahnasy muña iň gowy mysal bolsa gerek. Sebäbi gürji esgeri Niko olara çeçen diýip tanadylýar. Şol wagta çenli Nikonyň garşysyna duşmançylykly göz bilen sereden Ahmet hem muña garşy çykyp durmaýar, gaýtam goldaýar. Şol ýerde dost-doganlygyň ýaňy başlan pursatynda Nikonyň Ahmet üçin janyny orta goýmagy bilen epizodlar hasam ýerine oturýar.

Eýsem olar ilkibaşda biri-birine duşman dälmidir näme? Diýmek duşmançylygyň jebisleşip agyzlaryň bir bolan ýerinde ýatdan

çykýan eken. Araçy Iwo we onuň kömekçisi Markus bu duşmançylygyň ýok bolup gitmesi üçin elinden gelenini edýärler.

Ýöne meň pikrimçe kinofilmim iň ýatda galyjy sahnasy Nikonyň jaýlanyş pursatydyr. Goý, bu epizoda tomaşa edenler Iwonuň näme sebäpli Estoniýa gitmän galandygyna intipis etsin. Şoň üçin meň özüm şol pursatlary ýazyp oturmaýyn.

"Mandariinid/Tangerines" kinofilmi 2014-nji ýylda "OSKAR" baýragyny alman eliboş yzyna gaýtsta-da, tomaşaçylaryň söýgüsine mynasyp boljak filmidir, onuň gaty bir uzak dälligem belläp geçmeli bir aýratynlyk. Şol sanda bu kinofilm uruşjaňly kinofilmlere täze bir edebi metod hödürleýär: haýsydyr bir hasratly wakany aňlatmak üçin gandöküşikli, çaknyşykly, dygysyz biri-biriňi öldürüp ýören epizodlary düşürmegiň geregi ýok, çünki düşünmek üçin duýmagyň özi ýeterlik.

Süri daganda we ýeke galanyňyzda Markusyň şahada aslyşyp galan mandarinleri ýaly özüňizi eýesiz duýduňyzmy! Eýesiz galan şol günümüzde depämizden dyrnagymyza çenli kirläp-porsap gidendigimizi duýarys we edil şol wagtam haýsam bolsa bir tarapa geçmegi owarrama urasyňyz geler, eger Iwo ýaly ýere gül eken bolsaňyz ýöne!

Film: Mandariinid/ Tangerines.

Režissýor: Zaza Uruşadze.

Kompozitor: Niazi Diasamidze.

Şekil režissýory: Reýn Kotow.

Dowamlylygy: 87 minut.

Gülnaz Eliaçık YILDIZ – 31.01.2019.

■ Gülnaz Eliaçık Ýyldyz

Ýaş ýazyjy Gülnaz Eliaçık Ýyldyz 1987-nji ýylda doguldy. Onuň çeper döredijilige bolan höwesini heniz liseýde okap ýören ýyllary ýüze çykdy. Orhan Weli Stambula diň salmagyň, Jahit Sytky otuz baş ýaşyň, Sait Faik güneş balyjagynyň ölümünüň derdine düşende, ol bularyň ählisini birküç sany soraga jemläň edebiýat sapagynda ýazylan setirleriniň adamzat taryhyna nähili täsirini ýetirýändigini gördi we okamak arkaly ýaşayşyň, ýaşamak arkaly okamagyň bir-birinden aýryp bolmaýan wagtlaryň lezzetini şol ýyllarda duýup ýetişdi. Nazan Bekirogly,

Isgender Pala ýaly ýaly tanymal ýazyjylar bilen şol ýyllar tanyşdy.

Gülnäz Eliaçyk Bozok uniwersitetiniň Tehniki ylymlar boýunça ýokary mekdebini 2008-nji ýylda tamamlady. Ol häzir ýörite bilim merkezinde işlese-de, günde-günaşa adamlar bilen, çagalar bilen, hususanam kagyz-galam bilen didarlaşyp, söhbetleşip durmagy gowy görýär.

Onuň "Bir" žurnalynda çap edilen "Zelalnama" ("Zelâlname") selýuloza ysyna garyşdyrylan ilkinji eseridi. Soňra "Mâi" we "Şehrengiz" žurnalynda eserleri yzygiderli çap edildi. "Mâi" žurnalynda häzirem çykyş etmegini dowam edýän Gülnaz Eliaçygyň özboluşly galam ýörediş stili bilen fecirvakti.desenblog.com edebi-çeper saýtynda ýazgylaryny okyjylara hödürleýär.

Terjime eden: Suray ATAÝEWA.

© www.kitapcy.ml Teatr we kino sungaty